

dele Sorazu, koju je opširno obradio i prikazao na španjolskom originalu P. Luis Villasanté, vrsni poznavalac njezina života. Knjigu je preveo na hrvatski o. Mihael Cukovečki, OFM i napisao joj Uvod, dok je glavni urednik biblioteke Sestra Marija od Presv. Srca (Anka Petričević) napisala zaključnu riječ hrvatskom izdanju pod naslovom MISTIKA VJEČNE LJUBAVI.

Iz Uvoda prevodioca zapravo doznajemo, da se u ovom hrvatskom izdanju iznosi samo izbor iz velike rasprave pod nazivom: „Mističko proučavanje njezina (s. Angeles Sorazu y Aizpurua) života“ i to kratak sadržaj njezine nauke, a zatim odlomci iz bogate riznice njezinih spisa.

Sestra Marija Anđela Sorazu rođena je 22. veljače 1873. U samostan ulazi u Valladolidu u 18. godini života. Službu poglavarice u samostanu vršila je od 1904. do svoje smrti 1921. g. „Očitovala je izvanrednu snagu kreposti, te se upravo radi da uskoro bude proglašena blaženom.“ Poznata je kao baskijska spisateljica, redovnica-opatica, kao pojava prvog reda na području eksperimentalne mistike. „Kroz svoj život i djela očituje najdublja i najuzvišenija otajstva Ljubavi; Bog je uvodi u kontemplaciju čistoga Božanstva. Doživljava Boga kao Život, kao razuman Bitak, kao vulkansko Srce... I ona ponire u to Srce – žarište Svemira, Centar svega stvorenoga. Obuhvaćena je Krasotom, povučena u beskrajni dinamizam Ljubavi, uronjena u božanski Oganj, koji isijava nova sunca i nove zvijezde... U svojim spisima naglašuje franjevačku duhovnost; slijedi Duns Scotov teološki-kristocentrični sustav.“

Zato su izdavači i priredili ovo izdanje u spomen 800-te obljetnice rođenja sv. Franje i 60-te obljetnice smrti sestre Anđele Sorazu.

Knjiga ČAROBNOST MISTIČKOG ŽIVOTA, uz spomenuti uvod i zaključnu riječ, gdje je sažeta rekapitulacija i poruka knjige, sadrži duhovnu nauku sestre Anđele Sorazu, istaknutije ideje iz njezina života i zapisa. „Sav život ove odabrane duše, kojoj su saopćena najdublja otajstva Ljubavi, božanska saopćenja, svjedoči o snazi milosti Božje, kojoj je ostala vjerna, i koja ju je povela do vrhunca Trojstvenoga Bića, do mističnog sjeđinjenja.“

Uz ostalo bogatstvo sadržaja i poruke, knjiga ima tri glavna dijela: I. PUT ČIŠĆENJA, II. PUT RASVJETLJENJA i III. PUT SJEDINJENJA.

U PUTU ČIŠĆENJA iznosi nam mnoge unutarnje kušnje, kroz koje je prolazila i kojima bijaše podvrgnuta. „Posebno je teško i bolno bilo pasivno čišćenje, kada doživlja-

va da je odbačena i od samoga Boga. Ali ona ga ne prestaje ljubiti svom snagom svoje volje, dok joj se On ne preda... On joj otkriva što je On u sebi, otkriva koliko je sjedinjen s njezinom dušom, da se od nje ne rastavlja; otkriva da je On najviše i vrhunsko Dobro, da se Njegova sveta volja u njoj ispunja savršeno.“

U PUTU RASVJETLJENJA iznosi očitovanje Božje vječne ljubavi, promatranje mističnog Krista. „Bog je uvodi u kontemplaciju čistoga božanstva... Tu ona spoznaje da za nju nema srednjega puta: Sve ili ništa. „Ili ćeš biti velika svetica, ili najpokvarenija osoba. Ući ćeš u nebo s mnogim dušama, ili se nećeš spasiti. Za te nema srednjega puta.“ U tom poglavlju se posebno ističe „kontemplacija Isusova čovječstva“, ljubav prema Utjelovljenoj Ljubavi.

PUT SJEDINJENJA ponire u tajne Presvetog Trojstva. U biti je opis njezine jedinstvene kontemplacije Božanstva.

Posljednji dio ove knjige – pod naslovom MJEŠOVITA KONTEMLACIJA – opisuju duhovni život ove Božje službenice, život njezine duše u Isusu Kristu – sve do njezine blažene smrti.

Možemo doista reći: „Njezin stil je stil velike sublimacije i duhovnosti; pun umjetničkih kvaliteta, metafora i simbola, kroz koje očituje ljubav prema svome Ljubljenome, poput Zaručnice u Pjesmi nad pjesmama. U njemu se prelijevaju harmonije svjetla i boja – sunčanoga spektra; kroz njega odrazuje božanski sjaj i krasotu.“

U njenim opisima Božanskoga Bića kao da slušamo iskonske jekove... Ona je i sama postala jecaj; jecaj Rospete Ljubavi... I ona je odraz krasote Njegove Biti; Pjesma Ljubavi – bez kraja.“ Njezina nauka je veličanstvena, ali nadasve je prelijevaju njezin primjer života i nasljedovanje Rospetoga sve do smrti, poput sv. Franje.

Dr Stjepan KOŽUL

Walter FRIEDBERGER, PASTORAL MIT DISTANZIERTEN. Situation – Theologie – Kontaktnahme, Don Bosco Verlag, München 1981, str. 149.

Govorenje i pisanje o distanciranoj crkvenosti, distanciranim kršćanima i o pastoralu distanciranih ne samo da se povremeno susreće u teološkim publikacijama njemačkog

govornog jezičnog područja – gdje je i prvi put upotrijebljen termin „distancirana crkvenost“ (T. Rendtorff) – nego u zadnje vrijeme pastoralne teologije SR Njemačke i Austrije poklanjaju sve više pažnje tome fenomenu, koji je već pred nekoliko godina gotovo neprimjetno prešao okvire manjinske pojave, te se u trenutku pretvara u vidljivo zamjetljivu pojavu koja pogađa spomenute katoličke Crkve u cjelini. God. 1979. podnio je predsjednik BK SR Njemačke, kard. J. Höffner, uvodni referat na jesenskom zasjedanju njemačke BK u Fuldi pod naslovom: „Pastoral otuđenih od Crkve“ (Pastoral der Kirchenfremden), gdje je taj pastoral označio jednom od temeljnih zadaća njemačke sadašnje Crkve. A god. 1981. izdaje W. Friedberger, koji je ne samo župnik nego je i voditelj permanentne naobrazbe u Freisingu i ujedno docent za pastoralnu sociologiju i za socijalnu nauku na Sveučilištu u Regensburgu, knjigu pod naslovom *Pastoral s distanciranima* o kojoj je ovdje riječ.

W. Friedberger kao župnik i kao znanstvenik susreće se s pojavom da su mnogobrojni članovi njemačke katoličke Crkve promijenili svoje odnose prema župskim zajednicama i prema Crkvi i to tako da su ti odnosi popustili i doveli do unutarnjeg ili izvanjskog svjesnog odstojanja naspram Crkve – do distanciranja (Distanzierung). A to otuđenje ili distanciranje od Crkve pokazuje se u tome „da mnogi ili gotovo svi oblici religioznog ponašanja koji pripadaju crkvenom životu nedostaju“ (16). Tako je fenomen distanciranosti (Distanziertheit) postao veliki problem sadašnjeg pastora.

Prema autorovoj želji knjiga bi trebala biti neka vrsta čitanke za pastoral distanciranih time što želi izoštriti pogled na stvarnost distanciranih, zatim ukazati na veze i naznačiti putove. Autor ima pred očima koncepciju pastora koja treba već na samom početku dobro uočiti, a što i on sam naglašava, a to je da se ovdje ne radi o pastoralu za distancirane ni bez ili protiv distanciranih, nego o pastoralu s distanciranima (13). Polazište autorove studije dano je u prve tri točke (16–27) u kojima analitički kratko prikazuje ponajprije distanciranje kao unutarcrkvenu dinamiku, pri čemu naglašava da tzv. distancirani u svojoj prevladavajućoj većini ne pripadaju grupi nevjernika, što znači da svi ti ostaju u Crkvi, iako se s njom više posve ne identificiraju. U drugoj točki letimično donosi uzroke tog distanciranja, koji su višestruki, a leže u samoj Crkvi (službenoj Crkvi), u distanciranim kršćanima i napose u društvenim pokretima i naposljetku u sekularizir-

ranom miljeu okoline, koji vrlo utjecajno djeluje na stupanj religioznosti i crkvenosti. I u trećoj točki donosi tumačenja tih uzroka i njihovih posljedica. Tu je riječ o sekularizaciji, o afektivno-spoznajnoj ravnoteži koja je narušena između životnih interesa, te predodžba vjernika i ponuda što ih Crkva daje.

Nakon tih triju točaka autor donosi *Mnogostrukost distanciranih* (28–38). Ova obuhvaća kontinuum od totalno (posve) do parcijalno distanciranih. Totalna distanciranost je tamo „gdje ljudi žive u zajednici kao članovi ali ne samo parcijalno, nego sveobuhvatno okreću leđa životu zajednice“ (28). Ti kršćani nisu formalno istupili iz Crkve, ali su u stvari u nutrinu to učinili. Takova distanciranost može biti dvostruka: a) neprijateljska, totalna distanciranost koja je svjesna i agresivna i b) ravnodušna, totalna koja je dobrohotna. Nasuprot tom postupnom postoji i parcijalno distanciranje: „da“ naspram nekih i „ne“ naspram drugih dimenzija crkvenosti. Sveukupno uzevši postoji šest dimenzija crkvenosti u kojima se kršćani mogu distancirati. To su distanciranje od Crkve kao institucije, distanciranje od dogmi, distanciranje od crkvenog moralnog učenja, distanciranje od kulta, distanciranje od oblika pobožnosti u Crkvi, i naposljetku socijalno i etičko distanciranje (32–33). Upravo zbog parcijalnog distanciranja ima ne mali broj ljudi koji se distanciraju u jednoj dimenziji, dok u drugoj ostaju potpuno integrirani. Ili, što više u jednoj dimenziji uskraćuju svoju navezanost na Crkvu, to više u drugoj produbljuju svoj odnos prema Crkvi. Tako je distanciranje dijalektički proces (34). Ono u većini slučajeva znači i djelomičnu identifikaciju s Crkvom. Tim iz socijalne psihologije uzetim pojmom želi se ukazati na stupanj pristajanja uz sve ono što Crkva propovijeda i zastupa odnosno suglasnost sa svime što Crkva čini.

Na kraju te četvrte točke autor referira tipologiju i grupacije distanciranih koje su razradili Franz-Xaver Kaufmann i Austrijski pastoralni institut. Zanimljivo je da su tim grupacijama obuhvaćeni svi kršćani odnosno katolici, od onih u zajednici aktivnih pa sve do onih koji se prema empiričkim kriterijima ne mogu označiti kao „religiozni“. Različite vrste distanciranih kršćana nalaze se upravo u spektru između tih dviju krajnjih granica. U petoj i šestoj točki (39–52) autor pokušava osvijetliti problem distanciranih s teološke strane odnosno govoriti o problemu identiteta i samoostvarenja čovjeka. Upravo u želji za samoostvarenjem (Selbsterwirklichung) skriva se ono duboko humano što dušobrižnik mora štiti i promicati (49).

Najviše prostora i pažnje autor je posvetio sedmoj točki „Putovi prema novom zajedništvu“ (53–129). Ostvarenje tih putova trebalo bi proizlaziti iz osnovne želje pastoralna distanciranih, a ta je da distancirani kršćani nanovo iskuse i prihvate svoje zajedništvo s Isusom u toj Crkvi. Ako se uspije postići da jednom distanciranom kršćaninu župska zajednica odnosno Crkva postane domovinom, raste šansa za dokidanje njegovog distanciranja. Stoga autor preporuča za današnji pastoral dvostruko usmjerenje. S jedne strane dušobrižnik treba crpiti sve mogućnosti susretanja izvan župskih prostorija, tj. poći k ljudima tamo gdje oni žive, rade i kuda se kreću, dakle, neke vrste dušobrižništva u pokretu. A s druge strane župnik treba omogućavati i pospješivati formiranje svih vidova pastoralnoga zajedništva unutar župske zajednice: grupe obitelji, interesne grupe, karizmatičke grupe, molitvena zajedništva, razgovore o vjeri, grupe za potvrdu itd. Premda okupljanje na nedjeljno euharistijsko slavlje i dalje ostaje centralna želja svakog pastoralna, ne smije se jedino kod njega i ostati. Pastoral s distanciranima mora imati pred očima upravo one kršćane koji tu crkvenu zapovijed dovoljno ne poštuju. U odnosu na njih trebaju se koristiti sve ostale mogućnosti dušobrižništva. Ali i pored toga dušobrižnik bi trebao iscrpiti sve mogućnosti motivacije za posjećivanje mise.

Pod ostalim mogućnostima dušobrižništva misli se prije svega na razne povode i slavlja u životu kršćana koja se ne slave mimo ili izvan Crkve kao što su krštenje, vjenčanje i pogreb. Tada se dapače događa susret između tih kršćana i njihove Crkve posebno na području mise i sakramenata. Tako je pastoral s distanciranima velikim dijelom pastoral slavlja i pastoral svečanosti (70).

Budući je obitelj zajedništvo vjere i distanciranja, autor upozorava da je klasično polje pastoralna distanciranih upravo pastoral obitelji. Taj pastoral trebao bi ići dvama putovima. Prvi put trebao bi pokušati izravnati promašene efekte obiteljske socijalizacije, a drugi put je ponovna uspostava snage socijalizacije obitelji (73). Nadopuna i pomoć za bolje posredovanje vjere i crkvenosti u distanciranim obiteljima trebala bi dolaziti od razgranatih čimbenika cjelokupnog pastoralnog djelovanja župske zajednice. Ti čimbenici su: kateheza zajednice, dušobrižništvo djece i mladeži u župi, predškolske ustanove, zajednički rad župe, škole i zajednice itd. Uz ove trebalo bi uzeti ozbiljno i neke druge faktore koji bi učvrstili obitelji koje su postale labilne u svojoj crkvenosti. Ti pastoralni

koraci su npr.: dugoročno pripremanje za brak koje ima za cilj stabilizaciju u crkvenosti i vjeri u obitelji; pastoral sakramenata i kateheza sakramenata preko kojih dolazi do višestrukih kontakata između zajednice i obitelji; informacije za roditelje i drugi oblici regeneriranja stavova u obitelji naspram Crkve.

Pastoral distanciranih mora računati s nekoliko tipičnih grupa koje se svaka na svoj način i iz „svojih“ razloga distanciraju od Crkve. Autor ima pred očima današnju mladež, radnike, te neke „teške grupe“ kao što su nevjenčani parovi (Paare ohne Trauschein), rastavljeni, ponovno vjenčani i politički distancirani. Pastoral mladih trebalo bi polaziti od spoznaje da se mladi mogu svrstati u tri grupe i to u grupu crkveno-kritičko-angažiranih, u grupu ravnodušno-distanciranih i u grupu labilnih (87). U odnosu na radništvo Crkva bi trebala imati više istančanosti za govor i sadržaj govorenog u komunikacijama s radnicima, te se više uživjeti u svijet radnika. A u pastoralu s „teškim grupama“ autor preporuča prateći pastoral, koji ne prešućuje ni naredbu ni ideal i koji se usprkos svemu postavlja na stranu tih ljudi. U takvom pastoralu se „nedvosmisleno propovijeda vrijednost i norma i istovremeno se određeni čovjek podržava u odnosu prema Crkvi i potiče ga se u njegovom životu“ (109).

Od mogućih putova do zajedništva autor posebno izdvaja pučke misije, zatim misije zajednica, religiozno obrazovanje odraslih i knjigu (religiozne i kršćanske knjige). Ne samo knjige nego i crkveni listovi koji su po svojem stilu i sadržaju dijaloški usmjereni imaju svoju šansu misionarenja kada za njima posegnu i kritički ili distancirani kršćani.

U pretposljednjoj točki (130–137) autor izričito naglašava suradnički pastoral kao pastoral s distanciranima i to posredno i neposredno. Mogućnosti toga suradničkog pastoralna autor vidi u dušobrižništvu kontakata koje ne prekida i posljednju vezu kršćanina prema Crkvi, zatim u dušobrižništvu pažnji (prilikom bolesti, jubileja, smrtnih slučajeva...), u pastoralu gradskih četvrti koji stvara kontakte između ljudi i zajednice kao i između samih ljudi unutar te gradske četvrti i u socijalno-karitativnoj službi raznih pomoćnika unutar te četvrti.

I na kraju knjige autor donosi neke elemente za pastoralni koncept (138–145). To bi prije svega bila misionarska volja župe koja u svojoj dinamičnosti ulazi u cjelinu, koncept pastoralna koji pastoral s distanciranima stavlja na pravo mjesto i trajno učvršćuje i naposljetku pojedinačni projekti, npr. formiranje pastoralna četvrti na koji se za neko vrijeme župa koncentrira.

Vrijednost Friedbergerove studije je upravo u tome što fenomen distanciranih kršćana gleda u cjelokupnom društvenom i crkvenom kontekstu, zatim što polazi od empiričkih datosti koje potvrđuju ono što dušobrižnik susreće u praksi u svojoj župskoj zajednici. Nadalje on ne želi uljepšati pastoral s distanciranim već naprotiv ukazuje na mnoge teškoće s kojima će se pastoralni radnik susretati u tom svom radu s distanciranim. Ali taj rad je neizbježan i postaje sastavni dio njegove pastoralne djelatnosti. A ova u sadašnjem trenutku njemačke katoličke Crkve mora biti sve više misionarski otvorena ne samo unutar crkvenih prostorija nego unutar crkvenih zajednica koje trebaju ostvarivati nove vidove zajedništva. Premda autor izričito ne spominje stupnjevitost crkvenosti i stupnjevitost pripadnost Crkvi, on je u svojoj studiji pretpostavlja. U tome smjeru on uzima i najdublje humano i najmanju vjeru koja se ne zamjećuje po kriterijima crkvenosti kao nešto pozitivno na čemu dušobrižnik može dalje graditi.

Na kraju svakog odsjeka nudi čitaocu literaturu za daljnje razmišljanje i istraživanje. I ta literatura, kao velikim dijelom i sama studija, uvodi čitaoca ne samo u pastoral distanciranih nego u različite vidove cjelokupnog pastorala.

Knjiga je pisana za zapadnonjemačke crkvene prilike. Ali po svojoj tematici zasijeća i u crkvene prilike Crkve u Hrvata u kojoj je pojava distancirane crkvenosti ne na pomolu već je uzela maha u svom pohodu. Zbog velikih sličnosti fenomena distancirane crkvenosti u njemačkoj katoličkoj i hrvatskoj katoličkoj Crkvi bio sam u prikazivanju Friedbergerove studije opširniji kako bih našem čitaocu svratio pažnju na sličnu problematiku u našoj domaćoj Crkvi.

Jasip BALOBAN

D. ZELLER: JUDEN UND HEIDEN IN DER MISSION DES PAULUS. STUDIEN ZUM RÖMERBRIEF (Forschung zur Bibel 8), Stuttgart, Katholisches Bibelwerk 1976, 311 str.

Autor je švicarski svećenik a knjiga drugo izdanje disertacije priređene 1972. u Freiburgu i. Br. pod vodstvom A. Vögtlea. Obrađuje Pavlovo navjestiteljsko djelovanje među

poganima i Židovima prema Poslanici Rimljanima. Nakon kratkog pregleda dosadašnjeg istraživanja ovog pitanja (13–35) Z. obećava oslušivati „die innere Stimmigkeit der Texte“ – unutarnju skladnost tekstova. Tema je obrađena u pet poglavlja: svrha Rim i Pavlova misija (37–78); povezanost obećanja i Evanđelja (79–137); univerzalnost evanđelja (139–201); prijelaz Evanđelja od Židova poganima (202–236); misija među poganima i budućnost Izraela (237–289).

Rim 1,16 sadrži najavu *euangeliona* koje je Pavao propovijeda poganima i koje je više od nauke o opravdanju grešnika. Iz tog teksta te 15, 22–32 vidi se razlog pisanja Rim: ako kod čitalaca probudi dublje razumijevanje *euangeliona* uz koje su pristali, naći će kod njih misijski uporište za svoje djelovanje na zapadu Rimskog carstva. Pri obradi svoga evanđelja morao je dotaknuti i problem Židova koji odbijaju pristati uz Isusa, jer njihovo odbijanje kao da zasjenjuje spasotvornu snagu evanđelja. Primjer Abrahama-vjernika uzima Pavao kao dokaz za potrebu i dostatnost opravdanja po vjeri, upravo zato što su njegovi protivnici na slučaju Abrahamu inzistirali dokazujući potrebu obrezanja. Privremena nevjera povijesnog Izraela okrenula se na blagoslov poganima koji imaju priliku čuti navještaj evanđelja. Zato se prema Rim 9–11 povijesni Izrael nikako ne smije smatrati definitivno odbačenim ili čak prokletim.

Izraz „Božja pravda“ postoji već u SZ, ali mu je Pavao dao novi sadržaj zajedno s prvom Crkvom jer „*dikaioynē theou*“ stupa na javu u evanđelju kao spasotvorno dobro, koje stoji ljudima na raspolaganju ne samo po sebi nego ga Bog treba 'objaviti', dok svijet podliježe srdžbi Božjoj zbog 'bezbožnosti' i 'neopravdanosti' (str. 170). U židovskoj apokaliptici Bog pobjeđuje zle ili bezbožne time što ih uništava, a kod Pavla sami bezbožnici bivaju nezasluženo spašeni (str. 175). Prva je Crkva otkrila sveopću vrijednost Krista Kyriosa i zato počela misijski djelovati među poganima. Misionari su se osjećali slugama i poslanicima proslavljenog Gospodina, te proklamiraju Isusa kao Evanđelje. Tako je cilj Pavlovog misionarskog djelovanja prvenstveno bio proklamirati ime Isusovo kao šansu sveopćeg spasenja, a tek onda od odazvanih na vjeru formirati Crkvu (str. 198–201).

Iz alegorije o maslini u 11, 16–24 izlazi da su u vrijeme pisanja Rim Židovi još uvijek Božji narod ili pitoma maslina na koju se nezasluženi Božjim milosrđem ucjepljuju divlje poganske grane. Obraćeni se pagani uključuju u blagoslove koji su postojali prije